Simularea sistemelor dinamice. Curs online

Cursul nr. 1

Ecuații cu variabile separabile, ecuații omogene și ecuații reductibile la omogene

Euațiile diferențiale de ordinul I au forma:

$$y' = f(x, y),$$

în care funcția necunoscuta este y = y(x), x fiind variabila independentă. În cazul ecuației diferențiale cu variabile separabile funcția f(x, y) are forma:

$$f(x,y) = g(x)h(y).$$

Atunci ecuația se scrie în forma

$$y' = g(x).h(y) \Leftrightarrow \frac{dy}{dx} = g(x).h(y) \Leftrightarrow \frac{dy}{h(y)} = g(x)dx,$$

adică am separat variabilele, deci acum se poate integra.

1. Să se integreze ecuația:

$$xdy - ydx = \sqrt{1 + x^2}dy + \sqrt{1 + y^2}dx.$$

Rezolvare:

Observăm că este o ecuație cu variabile separabile.

$$xdy - \sqrt{1+x^2}dy = ydx + \sqrt{1+y^2}dx \Leftrightarrow$$

$$(x - \sqrt{1 + x^2})dy = (y + \sqrt{1 + y^2})dx \iff$$

$$\frac{dy}{y + \sqrt{1 + y^2}} = \frac{dx}{x - \sqrt{1 + x^2}} \iff$$

$$\int \frac{dy}{y + \sqrt{1 + y^2}} = \int \frac{dx}{x - \sqrt{1 + x^2}} \iff$$

$$\int (y - \sqrt{1 + y^2})dy = \int (x + \sqrt{1 + x^2})dx.$$

Calculăm separat integrala:

$$I = \int \sqrt{1 + t^2} dt.$$

Avem:

$$I = \int \frac{1+t^2}{\sqrt{1+t^2}} dt = \int \frac{1}{\sqrt{1+t^2}} dt + \int \frac{t^2}{\sqrt{1+t^2}} dt =$$

$$= \ln(\sqrt{1+t^2}+t) + \int t \frac{t}{\sqrt{1+t^2}} dt = \ln(\sqrt{1+t^2}+t) + \int t(\sqrt{1+t^2})' dt =$$

$$= \ln(\sqrt{1+t^2}+t) + t\sqrt{1+t^2} - \int \sqrt{1+t^2} dt.$$

Obţinem:

$$I = \frac{\ln(\sqrt{1+t^2}+t) + t\sqrt{1+t^2}}{2}.$$

Revenim în ecuația noastră și avem:

$$\frac{y^2}{2} - \frac{\ln(\sqrt{1+y^2}+y) + y\sqrt{1+y^2}}{2} =$$

$$= \frac{x^2}{2} + \frac{\ln(\sqrt{1+x^2}+x) + x\sqrt{1+x^2}}{2} + c$$

2. Să se integreze ecuația:

$$(y^2 + xy^2) dx = (x^2 - yx^2) dy$$

Rezolvare:

Observăm că este o ecuație cu variabile separabile

$$y^{2} (1+x) dx = x^{2} (1-y) dy \Leftrightarrow$$

$$\frac{1+x}{x^{2}} dx = \frac{1-y}{y^{2}} dy \Leftrightarrow$$

$$\int \frac{1+x}{x^{2}} dx = \int \frac{1-y}{y^{2}} dy \Leftrightarrow$$

$$-\frac{1}{x} + \ln x = -\frac{1}{y} - \ln y + c$$

Ecuații diferențiale omogene

Sunt ecuații care pot scrise sub forma:

$$y' = g\left(\frac{y}{x}\right),\,$$

deci $f(x,y)=g\left(\frac{y}{x}\right)$. Funcția f se poate scrie în această formă dacă satisface condiția:

$$f(tx, ty) = f(x, y).$$

Orice ecuație omogenă se reduce la o ecuație cu variabile separabile dacă se face schimbarea de funcție

$$(x,y) \to (x,z), \ \frac{y(x)}{x} = z(x) \Leftrightarrow y = xz.$$

3. Să se integreze ecuația:

$$(x+2y)dx - xdy = 0$$

Rezolvare:

Observăm că este o ecuație omogena deoarece:

$$P(x,y) = x + 2y \Leftrightarrow P(tx,ty) = tx + 2ty \Leftrightarrow P(tx,ty) = tP(x,y)$$

şi

$$Q(x,y) = x \Leftrightarrow Q(tx,ty) = tx \Leftrightarrow Q(tx,ty) = Q(x,y).$$

Facem schimbarea de variabilă y = zx și diferențiind obținem:

$$dy = zdx + xdz$$
.

Înlocuind în ecuația inițială avem:

$$(x+2zx)dx - x(zdx + xdz) = 0 \Leftrightarrow$$

$$(x+zx)dx - xzdx - x^2dz = 0 \Leftrightarrow$$

$$xdx = x^2dz \Leftrightarrow dz = \frac{dx}{x} \Leftrightarrow z = \ln x + \ln c \Leftrightarrow$$

$$\frac{y}{x} = \ln(xc) \Leftrightarrow y = x \ln(cx).$$

4. Să se integreze ecuația:

$$ydx + (2\sqrt{xy} - x) \, dy = 0.$$

Rezolvare:

Observăm că este o ecuație omogenă deoarece:

$$P(x,y) = y \Leftrightarrow P(tx,ty) = ty \Leftrightarrow P(tx,ty) = tP(x,y)$$
$$Q(x,y) = 2\sqrt{xy} - x \Leftrightarrow Q(tx,ty) = 2\sqrt{txty} - tx \Leftrightarrow$$
$$Q(tx,ty) = t(2\sqrt{xy} - x) \Leftrightarrow Q(tx,ty) = tQ(x,y).$$

Facem schimbarea de variabilă y = zx și diferențiind obținem:

$$dy = zdx + xdz.$$

Înlocuind în ecuația inițială avem:

$$zxdx + (2\sqrt{x^2z} - x)(zdx + xdz) = 0 \Leftrightarrow$$

$$zxdx + 2x\sqrt{z}dx - xzdx + x^{2}(2\sqrt{z} - 1)dz = 0 \Leftrightarrow$$

$$2x\sqrt{z}dx = -x^{2}(2\sqrt{z} - 1)dz \Leftrightarrow$$

$$\frac{2dx}{x} = -\frac{2\sqrt{z} - 1}{\sqrt{z}}dz \Leftrightarrow \int \frac{2dx}{x} = \int -\frac{2\sqrt{z} - 1}{\sqrt{z}}dz \Leftrightarrow$$

$$2\ln x = \int (-2 + \frac{1}{\sqrt{z}})dz \Leftrightarrow 2\ln x = -2z + 2\sqrt{z} + c \Leftrightarrow$$

$$2\ln x = -2\frac{y}{x} + 2\sqrt{\frac{y}{x}} + c$$

Ecuații diferențiale reductibile la ecuații omogene

Au forma

$$y' = f\left(\frac{a_1x + b_1y + c_1}{a_2x + b_2y + c_2}\right).$$

SE consideră separat cazurile în care dreptele $d_1:a_1x+b_1y+c_1=0$ și $d_2:a_2x+b_2y+c_2=0$ sunt paralele sau secante.

5. Să se integreze ecuația

$$(3x + 3y - 1)dx + (x + y - 1)dy = 0.$$

Rezolvare:

$$(3x + 3y - 1)dx = -(x + y - 1)dy \Leftrightarrow \frac{dy}{dx} = -\frac{3x + 3y - 1}{x + y - 1} \Leftrightarrow y' = -\frac{3x + 3y - 1}{x + y - 1}.$$

Observăm ca ecuația se poate reduce la o ecuație cu variabile separabile. Facem schimbarea de variabilă z=x+y. Derivând obținem:

$$y' + 1 = z' \Leftrightarrow -\frac{3z - 1}{z - 1} + 1 = z' \Leftrightarrow$$

$$\frac{-3z + 1 + z - 1}{z - 1} = \frac{dz}{dx} \Leftrightarrow \frac{z - 1}{z} dz = -2dx \Leftrightarrow$$

$$\int \frac{z-1}{z} dz = \int -2dx \iff z - \ln z = -2x + c \iff$$
$$x + y - \ln(x+y) + 2x = c \iff$$
$$3x + y - \ln(x+y) = c$$

6. Să se integreze ecuația:

$$y' = \sqrt{4x + 2y - 1}$$

Rezolvare:

Observăm că ecuația se poate reduce la o ecuație cu variabile separabile. Facem schimbarea de variabilă z=4x+2y-1.. Derivând obținem:

$$z' = 4 + 2y' \Leftrightarrow y' = \frac{z' - 4}{2} \Leftrightarrow$$

$$z' - 4 = 2\sqrt{z} \Leftrightarrow z' = 2\sqrt{z} + 4 \Leftrightarrow$$

$$\frac{dz}{dx} = 2\sqrt{z} + 4 \Leftrightarrow \frac{dz}{2\sqrt{z} + 4} = dx \Leftrightarrow$$

$$\int \frac{dz}{2\sqrt{z} + 4} = \int dx \Leftrightarrow t = \sqrt{z} \Leftrightarrow z = t^2 \Leftrightarrow dz = 2tdt \Leftrightarrow$$

$$\int \frac{2tdt}{2t + 4} = x + c \Leftrightarrow \int (1 - \frac{4}{2t})dt = x + c \Leftrightarrow$$

$$t - 2\ln t = x + c \Leftrightarrow \sqrt{z} - 2\ln\sqrt{z} = x + c \Leftrightarrow$$

$$\sqrt{4x + 2y - 1} - \ln(4x + 2y - 1) = x + c$$

7. Să se integreze ecuația:

$$2(x+4y-6)dx = (7x+y-15)dy$$
.

Rezolvare:

Observăm că ecuația se poate reduce la o ecuație omogenă. Avem sistemul:

$$x + 4y - 6 = 0$$
, $7x + y - 15 = 0$.

Rezolvând acest sistem se obțin soluțiile:

$$x_0 = 2, y_0 = 1.$$

Facem translația:

$$u = x - 2 \Leftrightarrow x = u + 2 \Leftrightarrow dx = du$$

$$v = y - 1 \Leftrightarrow y = v + 1 \Leftrightarrow dy = dv.$$

Cu această translație obținem:

$$2(u+4v) du = (7u+v) dv \Leftrightarrow$$

Am obținut o ecuație omogenă.

Facem schimbarea de variabil, a v=zu și diferențiind obținem: dv=zdu+udz. Înlocuind în ecuația inițială avem:

$$2(u+4zu) du = (7u+zu) (zdu+udz) \Leftrightarrow$$

$$2(1+4z) du = (7+z)zdu + (7+z)udz \Leftrightarrow$$

$$(2+8z-7z-z^2)du = (7+z)udz \Leftrightarrow$$

$$\frac{du}{u} = \frac{7+z}{-z^2+z+2}dz \Leftrightarrow$$

$$\int \frac{du}{u} = \int \frac{7+z}{-z^2+z+2}dz \frac{du}{u} \Leftrightarrow$$

$$\ln u = -\int \frac{z+7}{z^2-z-2}dz \Leftrightarrow$$

$$\frac{z+7}{z^2-z-2} = \frac{z+7}{(z+1)(z-2)} = \frac{A}{z+1} + \frac{B}{z-2} \Leftrightarrow$$

$$z + 7 = Az - 2A + Bz + B$$

echivalent cu sistemul:

$$A + B = 1, -2A + B = 7,$$

care are soluțiile:

$$A = -2, B = 3 \Leftrightarrow$$

$$\ln u = \int \frac{2}{z+1} dz - \int \frac{3}{z-2} dz$$

$$\ln u = 2\ln(z+1) - 3\ln(z-2) + \ln c \Leftrightarrow$$

$$u = c(z+1)^2 (z-2)^{-3} \Leftrightarrow$$

$$u = c\left(\frac{v}{u}+1\right)^2 \left(\frac{v}{u}-2\right)^{-3} \Leftrightarrow$$

$$x-2 = c\left(\frac{y-1}{x-2}+1\right)^2 \left(\frac{y-1}{x-2}-2\right)^{-3} \Leftrightarrow$$

$$(y-2x+3)^3 = c(y+x-3)^2$$

8. Aflați soluția generală a ecuației:

$$(2x - 4y + 6)dx + (x + y - 3)dy = 0.$$

Rezolvare:

Observăm ca ecuația se poate reduce la o ecuație omogenă. Avem sistemul:

$$2x - 4y + 6 = 0$$
, $x + y - 3 = 0$

cu soluțiile

$$x_0 = 1, y_0 = 2.$$

Facem schimbările de variabile :

$$u = x - 1 \Leftrightarrow x = u + 1 \quad dx = du$$

$$v = y - 2 \Leftrightarrow y = v + 2$$
 $dy = dv$.

Înlocuind în ecuația inițială obtinem:

$$(2u + 2 - 4v - 8 + 6)du + (u + 1 + v + 2 - 3)dv = 0.$$

Ecuația fiind omogenă, facem schimbarea v = zu, dv = zdu + udz

$$(2u - 4zu)du + (u + zu)(zdu + udz) = 0 \Leftrightarrow$$

$$(2 - 4z)du + (1 + z)(zdu + udz) = 0 \Leftrightarrow$$

$$(2 - 4z + z + z^2)du + u(1 + z)dz = 0 \Leftrightarrow$$

$$(z^2 - 3z + 2)du = -u(z + 1) \Leftrightarrow$$

$$\frac{du}{u} = -\frac{z + 1}{z^2 - 3z + 2} \Leftrightarrow$$

$$\int \frac{du}{u} = -\int \frac{z + 1}{z^2 - 3z + 2} dz \quad (1)$$

$$\frac{z + 1}{z^2 - 3z + 2} = \frac{z + 1}{(z - 1)(z - 2)} = \frac{A}{z - 1} + \frac{B}{z - 2} \Leftrightarrow$$

$$Az - 2A + Bz - B = z + 1 \Leftrightarrow$$

Avem sistemul:

$$A + B = 1$$
. $-2A - B = 1$

cu soluțiile:

$$A = -2, B = 3.$$

Înlocuind în relația (1) obținem:

$$\ln u = \int \frac{2}{z - 1} dz - \int \frac{3}{z - 2} dz$$

$$\ln u = 2\ln(z - 1) - 3\ln(z - 2) + \ln c$$

$$\ln u = \ln \frac{\left(\frac{y}{u} - 1\right)^2}{\left(\frac{y}{u} - 2\right)} + \ln c \Leftrightarrow$$

$$u = c \frac{(v - u)^2}{(v - 2u)^3} u \Leftrightarrow$$

$$(v - 2u)^3 = c(v - u)^2 \Leftrightarrow$$
$$(y - 2 - 2x + 2)^3 = c(y - 2 - x + 1)^2$$
$$(y - 2x)^3 = c(y - x - 1)^2$$

Ecuații cu diferențială totală, ecuații cu factor integrant

Sunt ecuații diferențiale de forma

$$P(x,y)dx + Q(x,y)dy = 0.$$

Dacă are loc condiția:

$$\frac{\partial P}{\partial y} = \frac{\partial Q}{\partial x},$$

atunci este cu diferențială totală. Daca nu se va rezolva cu ajutorul factorului integrant. Se înmulțește ecuația dată cu funcția $\mu = \mu(x, y)$, care se numește factor integrant, și se impune condiția ca ecuația care rezultă dupa înmulțire sa fie cu diferențială totală.

9. Aflați soluția generală a ecuației:

$$(2x + 3x^2y)dx + (x^3 - 3y^2)dy = 0.$$

Rezolvare:

$$P(x,y) = 2x + 3x^{2}y, \ Q(x,y) = x^{3} - 3y^{2}$$
$$\frac{\partial P}{\partial y} = 3x^{2} \ \frac{\partial Q}{\partial x} = 3x^{2}$$

Avem o ecuație diferențială exactă. Atunci

$$\exists F \ a.i. \frac{\partial F}{\partial x} = P \ \text{si} \ \frac{\partial F}{\partial y} = Q.$$

Funcția F = F(x, y) se obține în felul următor:

$$F = \int P(x,y)dx = \int (2x + 3x^2y)dx = x^2 + x^3y + C(y)$$

Vom calcula

 $\frac{\partial F}{\partial y}$

și egalăm cu Q.

$$\frac{\partial F}{\partial y} = x^3 + C'(y)$$

$$x^3 + C'(y) = x^3 - 3y^2 \Leftrightarrow$$

$$C'(y) = -3y^2 \Leftrightarrow$$

$$C(y) = \int -3y^2 dy = -y^3 + c \Leftrightarrow$$

$$F = x^3 - y^3 + c \Leftrightarrow$$

$$x^3 - y^3 = c$$

10. Aflați soluția generală a ecuației:

$$2x(1 + \sqrt{x^2 - y})dx - \sqrt{x^2 - y}dy = 0,$$

Rezolvare:

$$P = 2x(1 + \sqrt{x^2 - y}), \ Q = -\sqrt{x^2 - y}$$
$$\frac{\partial P}{\partial y} = 2x \frac{-1}{2\sqrt{x^2 - y}} = \frac{-x}{\sqrt{x^2 - y}}$$
$$\frac{\partial Q}{\partial x} = \frac{-2x}{2\sqrt{x^2 - y}} = \frac{-x}{\sqrt{x^2 - y}}.$$

Avem o ecuație diferențială exactă. Atunci

$$\exists F \ a.i. \frac{\partial F}{\partial x} = P \ \text{si} \ \frac{\partial F}{\partial y} = Q$$

$$F = \int P(x,y)dx = \int (2x + 2x\sqrt{x^2 - y})dx =$$

$$= x^2 + \int (x^2 - y)'(x^2 - y)^{\frac{1}{2}}dx =$$

$$= x^2 + \frac{2}{3}(x^2 - y)^{\frac{3}{2}} + C(y)$$

$$\frac{\partial F}{\partial y} = \frac{2}{3}(-1)\frac{3}{2}(x^2 - y)^{\frac{1}{2}} + C'(y) =$$

$$= -\sqrt{x^2 - y} + C'(y)$$

$$\frac{\partial F}{\partial y} = -\sqrt{x^2 - y}$$

$$-\sqrt{x^2 - y} = -\sqrt{x^2 - y} + C'(y) \Leftrightarrow$$

$$C'(y) = 0 \Leftrightarrow C(y) = C \Leftrightarrow$$

$$F(x, y) = x^2 + \frac{2}{3}(x^2 - y)^{\frac{3}{2}} + C \Leftrightarrow$$

$$x^2 + \frac{2}{3}(x^2 - y)^{\frac{3}{2}} = C$$

11. Aflați soluția generală a ecuației:

$$(x^2 + y^2 + x)dx + ydy = 0.$$

Rezolvare:

$$P(x,y) = (x^{2} + y^{2} + x), \ Q(x,y) = y$$

$$\frac{\partial P}{\partial y} = 2y \qquad \qquad \frac{\partial Q}{\partial x} = 0$$

$$\frac{-Q_{x} + P_{y}}{Q} = \frac{2y}{y} \ unde \ Q_{x} = \frac{\partial Q}{\partial x}, \ P_{y} = \frac{\partial P}{\partial y}$$

$$\frac{\mu'}{\mu} = 2 \Leftrightarrow, \ln \mu = 2x \Leftrightarrow, \mu = e^{2x} \Leftrightarrow$$

$$(x^2 + y^2 + x)e^{2x}dx + ye^{2x}dx = 0 \Leftrightarrow$$

$$P(x, y) = (x^2 + y^2 + x)e^{2x}, \ Q(x, y) = ye^{2x}$$

$$\frac{\partial P}{\partial y} = 2ye^{2x}$$

$$\frac{\partial Q}{\partial x} = 2ye^{2x}.$$

Avem o ecuație diferențială exactă. Atunci:

$$(\exists) F \ a.i. \ \frac{\partial Q}{\partial x} = P \ \text{si} \ \frac{\partial F}{\partial y} = Q$$

$$F = \int Q(x,y) dy = \int y e^{2x} dy = \frac{y^2}{2} e^{2x} + C(x) \Leftrightarrow$$

$$\frac{\partial F}{\partial x} y^2 e^{2x} + C'(x) \Leftrightarrow$$

$$(x^2 + y^2 + x) e^{2x} = y^2 e^{2x} + C'(x) \Leftrightarrow$$

$$C'(x) = (x^2 + x) e^{2x} \Leftrightarrow$$

$$C(x) = \int (x^2 + x) e^{2x} dx = (x^2 + x) \frac{e^{2x}}{2} - \frac{1}{2} \int (2x + 1) e^{2x} dx =$$

$$= \frac{1}{2} (x^2 + x) e^{2x} - \frac{1}{2} (2x + 1) \frac{e^{2x}}{2} + \frac{1}{2} \int 2 \frac{e^{2x}}{2} dx =$$

$$= \frac{1}{2} (x^2 + x) e^{2x} - \frac{1}{4} (2x + 1) e^{2x} + \frac{1}{2} \frac{e^{2x}}{2} =$$

$$= \frac{1}{4} e^{2x} (2x^2 + 2x - 2x - 1 + 1) =$$

$$= \frac{1}{2} x^2 e^{2x} + C \Leftrightarrow$$

$$F = y^2 e^{2x} + \frac{1}{2} x^2 e^{2x} + C$$

$$y^2e^{2x} + \frac{1}{2}x^2e^{2x} = C$$

12. Aflați soluția generală a ecuației:

$$(x^2 - \sin^2 y)dx + x\sin 2ydy = 0.$$

Rezolvare:

$$P = x^{2} - \sin^{2} y, \ Q = x \sin 2y$$
$$\frac{\partial P}{\partial y} = -2 \sin y \cos y = -\sin 2y$$
$$\frac{\partial Q}{\partial x} = 2 \sin 2y$$

Nu avem o ecuație diferențială exactă și încercăm să o rezolvăm cu ajutorul factorului integrant.

$$\frac{-P_y + Q_x}{P} = \frac{2\sin 2y}{x^2 - \sin^2 y}$$

Depinde și de x și de y, deci nu convine.

$$\frac{-Q_x + P_y}{Q} = \frac{-2\sin 2y}{x\sin 2y} = \frac{-2}{x}$$

Depinde numai de x și atunci deducem că există factor integrant $\mu=\mu(x)$ care transformă ecuația dată într-o ecuație diferențială exacta.

$$\frac{\mu'}{\mu} = -\frac{2}{x} \Leftrightarrow$$

$$\ln \mu = -2 \ln x + \ln C \Leftrightarrow$$

$$\ln \mu = \ln Cx^{-2} \Leftrightarrow$$

$$\mu = \frac{C}{x^2} \Leftrightarrow$$

Pentru C = 1 rezultă factorul integrant

$$\mu = \frac{1}{x^2}.$$

Înmulțim ecuația inițială cu

$$\mu = \frac{1}{x^2}$$

și obținem:

$$(1 - \frac{\sin^2 y}{x^2})dx + \frac{\sin 2y}{x}dy = 0$$

$$P = 1 - \frac{\sin^2 y}{x^2}, \ Q = \frac{\sin 2y}{x^2}$$

$$\frac{\partial P}{\partial y} = -\frac{2\sin y\cos y}{x^2} = -\frac{\sin 2y}{x^2}$$

$$\frac{\partial Q}{\partial x} = -\frac{\sin 2y}{x^2}.$$

Rezultă o ecuație diferențială exactă.

$$(\exists) F \ a.i. \ \frac{\partial F}{\partial x} = P'si \ \frac{\partial F}{\partial y} = Q$$

$$F = \int Qdy = \int \frac{\sin 2y}{x} dy = \frac{1}{x} \int \sin 2y dy =$$

$$= -\frac{1}{x} \frac{\cos 2y}{2} + C(x) = -\frac{\cos 2y}{2x}$$

$$\frac{\partial F}{\partial x} = \frac{\cos 2y}{2x^2} + C'(x) = \frac{1 - 2\sin^2 y}{2x^2} + C'(x) =$$

$$= \frac{1}{2x^2} - \frac{\sin^2 y}{x^2} + C'(x).$$

Dar

$$\frac{\partial F}{\partial x} = 1 - \frac{\sin^2 y}{x^2}.$$

Rezultă:

$$\frac{1}{2x^2} - \frac{\sin^2 y}{x^2} + C'(x) = 1 - \frac{\sin' y}{x^2}$$

$$C'(x) = 1 - \frac{1}{2x^2} \Leftrightarrow$$

$$C(x) = x + \frac{1}{2x} + C.$$

Deci:

$$F(x,y) = -\frac{\cos 2y}{2x} + x + \frac{1}{2x} + C.$$
$$-\frac{\cos 2y}{2x} + x + \frac{1}{2x} = C$$